

ŠENTPAVEL

EŠD 13728	Šentpavel pri Domžalah – Arheološko najdišče Sv. Pavel
Cestni odsek	SK 08 BLAGOVICA - ŠENTJAKOB
Temeljna topografska karta TTN	Ljubljana-S 27
Kataster	k.o. Študa parc. št. 196/7, 198
Vrsta najdišča:	grobišče
Čas:	rimska doba
Način in čas odkritja, odkritelj:	odkrito med nadzorom
Vrsta in čas raziskav:	izkopavanje 2001
Vodja izkopavanj:	Matjaž Novšak
Obseg raziskanega prostora:	2000 m ²
Arhiv najdišča hrani:	Arhej, d.o.o.

V neposredni okolici cerkve sv. Pavla v Šentpavlu so bili ob večkratnih reševalnih arheoloških izkopavanjih od leta 1997 dalje odkriti stanovanjski objekti rimske villae rusticae. V letu 2000 so se v bližini pričela izvajati zemeljska dela za izgradnjo avtoceste in ob arheološkem nadzoru teh del smo našli odlomke rimskodobnih predmetov.

Geološko osnovo najdišča na aluvialni ravnini sestavlja peščen prod Kamniške Bistrice, v katerega so vrezana številna erozijska korita, zapolnjena z muljasto-glinenimi zasipi. Potek korit je nenavaden in glede na razporeditev obstaja možnost, da so antropogenega nastanka. Zanesljivo je, da je bilo eno od korit, ki je z vzhodne strani potekalo ob najdišču, v funkciji v rimskem obdobju. Vse arheološke strukture izvirajo iz rimskega obdobja in so bile bodisi vkopane v prodnato podlago (grobovi, stojke, obcestna jarka) ali pa je ta površina predstavljala hodni nivo (cestni tlak). Muljaste naplavine so bile v vzdolžne kotanjaste poglobitve odložene v rimskem ali porimskem času, kar potrjujejo kovinski predmeti, na primer konica katapultnega izstrelka in fragmenti keramike (na primer celoten vrč), odkriti na dnu korit. V poznejšem obdobju se je teren z vodnim delovanjem postopoma izravnal.

Izkopali smo štiri nepoškodovane oziroma delno ohranjene žgane grobove iz 1. stoletja n. š. V tlorisu so bili pravokotne oblike s stranicami 90 – 190 cm. Ohranjeni so bili do 40 cm globoko. Grobni inventar je bil položen v enostavne jame brez arhitekture, pepel pokojnikov pa shranjen v loncu-žari (grob 2), ali amfori (grob 1). Pridatki v grobovih 1 – 3 so skoraj nepoškodovani, medtem ko je bil grob 4 precej poškodovan. Inventar je tipičen za lokalni pokop v zgodnejši fazi rimske kolonizacije (1. st. n. š.).

V premešani plasti med rušo in geološko osnovo smo našli kovinsko in keramično gradivo (na primer železen nož in britvica, novci, fragment železa ipd.), ki nakazuje možnost, da je bilo na raziskanem področju še nekaj pokopov. Glede na pozicijo grobov v centralnem delu področja raziskav pa z gotovostjo ugotavljamo, da gre za manjše grobišče, ki je trajalo kratek čas.

Približno 30 m v stran je bilo v isto plast kot grobovi, v pravokotnem tlorisu vkopanih 11 jam za stojke navpičnih stebrov. S stojkami izpričana arhitektura je brez najdb.

Po raziskanem območju je v 3. oziroma 4. stoletju n. š. potekala lokalna cesta z vkopanima obcestnima jarkoma. Cesta, široka 2,10 - 2,20 m, je potekala v smeri S-J, z rahlim odklonom proti SV. Kot hodni nivo je bila uporabljena matična prodnata podlaga, ki je bila vzdolžno z obeh strani obdana z jarkoma za odvodnavanje. Glede na širino cestnega tlaka sodimo, da ne gre za medmestno komunikacijo, temveč za lokalno cestno povezavo vile z gospodarskim okolišem oz. povezavo do viae publicae. Čas uporabe cestišča okvirno datirajo najdbe, odvržene v obcestne jarke. Čebuličasta fibula iz druge polovice 3. stoletja in prve polovice 4. stoletja n.š. je del izrazito moške – vojaške noše. Omega fibula sodi v čas od klavdijsko-neronskega obdobja do 3. stoletja. Naknadno je bila v obcestni jarek z zahodne strani ceste vkopana večja jama krožne oblike, ki je bila na dnu zametana z lesenimi bruni, nanje pa je bilo odvrženo razsekano konjsko okostje. Sodeč po najdbi poznorimskega novca nad okostjem med uporabo cestišča in opisanim »pokopom« ni preteklo veliko časa.

Kulturnohistorično dogajanje na prodnati terasi, obdani z naravnimi ali umetno vkopanimi kanali nekaj sto metrov zahodno od vasi Šentpavel, povezujemo z nedavnim odkritjem rimske villae rusticae, na temeljih katere je postavljena cerkev sv. Pavla v istoimenskem naselju. Zanimivo je razmerje med omejeno kontinuiteto grobišča v zgodnejši čas cesarstva in daljšim časovnim razponom stavbnega kompleksa, iz katerega časovno sovpada le nekaj posamičnih najdb in skromni ostanki najstarejše gradbene faze rimske vile. Dve fazi reprezentančnega dela vile datirata od druge polovice 2. stoletja n. š. do vključno prve polovice 4. stoletja in sta zanesljivo mlajši od pričujočega grobišča, ustrezata pa najdbam povezanim z rimsko cesto. Ena od možnosti je, da je šlo za širitev gospodarskih površin. Te so potisnile novo grobišče dalje v stran. Takšna širitev bi bila možna z obsežnimi melioracijskimi posegi, ki se nakazujejo v nenavadnih potekih paleokorit, vidnih na arhivskih katastrskih načrtih (na primer franciscejski kataster). Zaenkrat lahko ugotovimo, da imamo v ožji okolici Šentpavla odličen nastavek za analizo gospodarjenja rimske vile kot zaključene ekonomske enote.

Matjaž Novšak

Rimski sigilatni krožnik